

Jan Malý

Chalupa v Niedergruntu 4.

Staré čluny pod plachtami.

Chalupa v Niedergruntu 4.

Plavčík.

Ve třetí chalupě proti proudu řeky, v Niedergrundu bylo veselo. Štajermann Heinz Ehrlich se ženil. Pro nevěstu si zajel lodičkou přes Labe do Hřenska. Obě vesničky byl svět sám pro sebe. Do obou se dalo přijet jenom lodičkou nebo lodí. Jinak se do nich dalo přijít jen pěšinkami, po kterých srnčí zvěř chodí. Právě po nich se omladina vydávala do Schmilky, do Krippnu nebo až do Žandavy na taneční zábavy a nic se nebála, že si může nohu zvrtnout tou cestou necestou. Tam na jedné té zábavě se Anerl a Heinz poznali a našli v sobě zalíbení. Sotva párkrát přeplula lodička řeku, vždy když se štajermann vrátil svým šífem do Čech, už vystrojili svatbu. Starý děda štajermann výměnkář, stařeček už víc než šedesátiletý, vytáhl z tajné přihrádky tlustou knihu a pod ostatní zápisy napsal: "AD 1763 v létě si přivedl Heinz Ehrlich do chalupy nevěstu Anerl Schiffer a oženil se s ní."

Takových zápisů už bylo v knize mnoho, jen ta křestní jména ženichů a data svateb se měnila. Samozřejmě i jména nevěst. Jen těch Janů tam bylo nejvíce, protože prvorozený syn byl vždycky Heinz. Tak to šlo už od nepaměti. Také nyní, než se rok s rokem sešel, ležel v kolébce další Heinz. Samozřejmě děda mu věnoval řádek v knize, ale víc ne. To by byla kniha brzy plná. Několik dětí ještě do chalupy přibylo, o ty se bába s dědou starali, ale malinký Heinz od malička rostl a jezdil s maminkou Anerl a tátou štajermannem na šífu. Už od malička se učil ze všech svých sil dospělým lodníkům pomáhat a nepřekážet. Tak se pomalu a nenásilně učil těžké šífařině. Taky byl dost zvědavý a stále se vyptával jak se která věc nebo vesnička na břehu jmenuje. Za pár let je uměl všechny vyjmenovat. Když povyroستl, rád běhával s plavčíkem, který chodil s krosnou přes luka koupit proviant pro boomačers a pro posádku. S boomačers se také rád pouštěl do řečí, ale táta to nerad viděl. Když si toho všiml hned ho zavolał zpátky na šíf.

Když bylo Heinzovi osm let přivedl ho otec do thunské školy v Děčíně. V ní se učily děti panských služebníků, mezi které štajermann panského šífu patřil, číst, psát, základy počtů a dalších vědomostí. Ty jim v dospělosti umožní pomáhat pánům řídit jejich panství. Celých šest let, v kterých chodil do školy, bydlil na Weiheru u tátovy sestry tety Kristl a strýce Karla Hülle, správce panské náplavky a vývaziště vorů pod

Hladovým kamenem. Učil se dobře. Poslední rok ve škole se musel, právě tak jako ostatní synkové štajermannů, naučit Český navigační zákon, první plavební předpisy na Labi.

V roce 1778 se vrátil k tátovi na loď jako plavčík kde hned zapadl do kolotoče povinností na lodi. Táta teď velel mnohem větší lodi než dřív. Ovládat loď mu pomáhalo pět bootsmannů a dva plavčíci. V té době, za vlády Marie Terezie a po vydání plavebních předpisů, se všude upravovaly řeky a stavěly větší lodě.

Několik větších lodí si nechali postavit i Thunové a Heins Ehrlich se stal štajermannem na jedné z nich.

Nová loď měla už kotevní vrátky, nosnost 250 tun a dokonce i kormidelní vrátek, který štajermannovi ušetřil námahu a umožnil lepší ovládání šífu. "Od teď, podle nových předpisů, abych se mohl stát štajermannem, musím složit před panskou komisí zkoušky a dostat od ní schifferpatent, táto," informoval syn otce. "Musím znát každý kámen a každou písčinu na celém Labi. Musím umět řídit loď po proudu i proti, když ji vlečou boomačers. Musím se naučit jak loď správně nakládat i vykládat. A ještě spoustu dalších věcí. Naučíš mě to táto?"

Táta se jen usmál. "Ale chlapče, hodně věcí z toho už umíš. Teď budeš u mně dělat pět let plavčíka, pak u dalších štajermanů pět let lodníka a až předstoupíš před komisi bude ti hnedle pět a dvacet let. Všechno co se týká plavby budeš znát. Co znát nebudeš, nestojí za to vědět. Nespoléhej se ale jen na svoji hlavu. Poříd' si tlustý sešit, já ho také mám, a tam si dělej poznámky o důležitých věcech a čas od času se k nim vraćej a přečti si je. To ti pomůže a uvidíš, že žádné komise se nemusíš bát. Samozřejmě pokud budeš na moji lodi naučím tě všechno co umím."

Tak začal a pokračoval pro Heinze všední život plavčíka na šífu. Natírat a dehtovat plaňky, svlaky a pračce. Zaplétat provazy a lana. Konopná, ale na té velké lodi už i ocelová. Udržovat, opravovat a dehtovat veliké nepromokavé plachty na přikrytí nákladu, který nesmí zmoknout. Každý večer po zakotvení, s krosnou na zádech a bandaskou na teplou polévku, došlapat do nejbližší vesničky k pekaři, řezníkovi a do hospody pro jídlo pro posádku. Při plavbě proti vodě chodili pro proviant denně oba plavčíci. Nad říčkou Elster, kde štajermann musel zjednat ještě druhou partu boomačers, protože v proudech horního Labe by tu velikou loď jedna parta neutáhla, chodil plavčíkům pomáhat i nejmladší lodník.

Když skončila Heinzova plavčíká léta, zavolal si ho táta a povídá: "Tak hochu u mě už si skončil. Co jsem tě mohl naučit to jsem tě naučil a víc toho neumím. Vyjednal jsem ti práci u starýho Fitze, je to dobrý a zkušený štajerman. Okoukej od něj jak on řídí šíf a jak si vede s nakládkou. Rok, dva u něho pracuj a pak si vyjednej práci u dalšího. Tak vystříděj tři nebo čtyři štajermanny. Potom se přihlas v Litoměřicích u poříčního úřadu ke zkouškám. Se štajermanským patentem v kapse se přihlas v panské kanceláři v Děčíně a požádej aby tě vedli v patrnosti, až se jim uvolní nějaký člun. To ti radím, ale už jsi dospělý bootsmann, tak se teď už musíš řídit vlastním rozumem."

Haupttr.

Labe v Dolním Gruntu. Tam, někde v dále stávala Ehrlichova chalupa.

Chalupa v Niedergruntu 5.

Haupt.

"Udělám to tak, jak mi radíš táto, ale daleko radši bych i pak u tebe jezdil jako bootsmann kdyby si naše rodina pořídila vlastní šíf. Nepřemýšlel jsi o tom někdy sám?" Táta se malinko zamračil a povídá: "I přemýšlel hochu, přemýšlel a nejenom přemýšlel. To víš, že bych chtěl mít svůj šíf jako ho měl před dávnými lety náš dědek, co vymyslel ten boomačerskej uzal. Už táta, tvůj děda měl ten sen a začal dávat tolárky stranou a já v tom pokračuji, ale zatím nám do toho vždycky nějaké nutné vydání přišlo.

To víš, sem tam někdo z rodiny onemocní a doktoři jsou drazí. Když si moje sestra, nebo tvoje sestra bere za muže štajermanna, je to v pohodě. Když se však zakouká do lepšího pána, jako tvoje teta Kristl, tak musí dostat odpovídající věno. To dá rozum, že k takovému muži nemůže přijít s holým zadkem. Zatím je našetřeno tak na necelou půlku šífu, zbytek našetřit čeká na tebe a na mě. To víš, děda už je z kola venku, tělo má zkroucené gichtem, ten už nic nenašetří. Ten už na šífy jen vzpomíná. Tak se hochu snaž, ať jsi co nejdříve tím štajermannem, ať se nám to spolu dobře šetří."

Člun starého Fitze byl menší a o hodně starší než člun, který řídil Heinzův táta. Kotevní vrátky na něm byly dost primitivní a kormidlo se pořád tahalo jen rukama. Fitz byl už opravdu starej a tahání kormidelní páky už ho dost zmáhalo. Proto si na pomoc volal starší bootsmanny aby pod jeho dozorem šíf kormidlovali. Už druhou cestu si párkrát zavolal ke kormidlu i svého nejmladšího bootsmanna. Udělal to ze staré známosti s jeho dědou, u kterého sám jezdil jako plavčík, i s jeho tátou, s kterým nějaký čas jezdili na jedné lodi. Heinz kormidloval dobře. Starý mu nemusel skoro vůbec radit, tak aby jen nemlčeli se mladého muže začal vyptávat. Kudy plují, co bude za příštím obloukem, kolik přívozů dnes ještě asi minou a po které straně. Tak si ho při těch protekčích jízdách vyzkoušel, že si ho už bez protekce zval ke kormidlu stále častěji. Ostatní bootsmanni nejdříve dost brblali, ale posléze si zvykli a dokonce začali uznávat, že Heinz je z nich nejkvalitnější a snad i nejchytřejší.

Po dvou letech, s doporučením od starého Fitze, nastoupil Heinz jako první bootsmann na nový, ještě větší šíf než řídil jeho táta. Štajermanem na něm byl Knöchel z Posty, malé vísky přilepené k Pirně, na pravém břehu Labe. Knöchel měl ještě dvě malé cíly s dřevěnými kryty, kterými vozil jablka a hrušky od Litoměřic do Drážďan, Magdeburgu a také až do Berlína. V Litoměřicích od sadařů poměrně levně nakoupil a ve velkých německých městech s velkým výdělkem prodal. S prvním nákladem ovoce zajel jen do Drážďan, kde ho obratem prodal překupníkům.

S cíly se vrátil do Litoměřic kde je opět naplnil zakoupeným ovocem. S druhým nákladem zajel až do Berlína. Na Sprévě uprostřed města, hned vedle tržiště, vyvázal šífy do břehu. Propustil až do jara bootsmanny a čekal na vánoční svátky. Celodřevěné cíly nasávaly říční vlhkost a ta v nich udržela po celou zimu stálé klima. Ani mráz si s ovocem neporadil a jablíčka v nich vydržela čerstvá až do příštího jara. Tak dlouho ovšem Knöchel čekat nemusel. Začal ovoce prodávat před vánočními svátky přímo z šífů lidem i trhovcům s velikým ziskem, který by běžnou plavbou nedocílil. Velkého zisku dosahoval proto, že nevozil ovoce obchodníků jako jeho kolegové, ale své vlastní, které sám nakupoval a také sám prodával.

Kolem masopustu, jen co na Sprévě a průplavech povolily ledy, se navrátili jeho bootsmanni. Cestou zpátky na horní Labe naložili u Magdeburgu sůl. Knöchel zjednal dvě party boomačers a začátkem května ji v Litoměřicích vyložil. Naložil vývozní artikl do Německa a za dvě tři obrátky šífů už tu byl opět podzim a další příležitost většího výdělků. Tak si postupně Knöchel k cíli, kterou zdědil po tátovi, koupil druhou a po několika letech si nechal v šiferně v Olšinkách u Ústí postavit velký šíf o nosnosti 250 tun.

Byl to člun právě tak velký jako řídil Heinzův táta ale už modernější. Dokonce už měl i pro štajermanna na zádi malou kajutu a v ní dokonce i kamínka kde si štajermann mohl uvařit čaj nebo třeba i polévku. Svoje cíly svěřil Knöchel svým synům. Sám si ponechal velení velkého člunu. Po proudu se plavil se svými syny ve flotile, ke které se přidávali i další štajermanni se svými šífy. Starý Knöchel dělal pravidelně těmto flotilám hauptra. Byl to ještě hauptr staré školy, který dostal patent na základě zkušeností. Mladší šífi už museli podle navigačního zákona skládat zkoušky na štajermanna i na hauptra. Bez patentu nesměl žádný šíf samostatně řídit šíf nebo velet flotile šífů.

Jen z velké známosti s tátou i dědou a na základě přímluvy starého Fitze nastoupil Heinz na nový šíf. Měl velikou radost. Věděl, že se od fachmanna Knöchla může moc věcí naučit. Umínil si tedy, že se je taky

naučí. Poslouchal jeho rady a zapisoval si je za uši a některé i do už skoro plného sešitu. Když Knöchel se svými pomocníky vyznačoval z bótů pomocí šteků plavební úsek, vedl Heinz za vedoucím šífem, Knöchelův šíf už samostatně. Nebezpečné úseky, jako třeba kolem Gauernického ostrova, pomáhal i vytyčovat. Celá flotila zatím čekala až se Knöchel vrátí a provede svou loď nebezpečným úsekem jako první. Ostatní šífy budou jeho plavbu kopírovat. Tak se u Knöchela plavil a učil se od něho celé tři sezóny. Knöchelův nový velký člun vozil zboží po Labi až do zámrazu i v době, kdy Knöchelovi synové čekali se svými cíly na předvánoční prodej jablek v Berlíně.

Pak vystřídal ještě několik štajermannů a šífů. Dokonce se nějaký čas plavil i na everech, malých šífech o nosnosti tisíc centněřů, to je dnešních padesát tun. Ty putovaly po Labi od Bleckede a Lauenburku přes Geeshacht do Hamburku, který zásobovaly potravinami, zeleninou a ovocem od zemědělců z okolí řeky.

V roce 1789 po složení zkoušek před panskou komisí v Děčíně se stal držitelem patentů štajermanna a hauptra pro celou řeku Labe od Mělníku až do Hamburku. Ještě ten rok se nechal zapsat jako štajermann v panské kanceláři u Thunů a u gildy svobodných majitelů šífů v Litoměřicích a Ústí. Než uplynul rok svěřili mu Thunové jednu ze svých cíl. Brzy se stal jedním z jejich nejlepších šífů, kterému zboží i doklady vždy souhlasily. Stal se mezi ostatními štajermanny velmi oblíbeným a váženým hauptrem do jehož konvoje se rádi přidávali.